

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Suuronen, Ville

Title: Pakolaisuuden ja terrorismin syitä jäljittämässä

Year: 2017

Version:

Please cite the original version:

Suuronen, V. (2017). Pakolaisuuden ja terrorismin syitä jäljittämässä. *Kosmopolis*, 47(1), 56-59. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1782072>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Ville Suuronen (2017). Kirja-arvostelu teoksesta Slavoj Zizek – *Uusi luokkataistelu: Terrorismin ja pakolaisuuden todelliset syyt*, suom. Miika Luoto, Into, Riika, 2017.

Pakolaisuuden ja terrorismin syitä jäljittämässä

Johdanto: Mitä nyt on tehtävä?

Vasemmistolaisena poliittisena ajattelijana profiloitunut Slavoj Zizek tunnetaan Euroopassa filosofian ja psykoanalyysin popularisoijana sekä provosoivana poliittisena kommentaattorina. Hän on kirjoittanut laaja-alaisesti niin psykoanalyysistä, filosofiasta, politiikasta, kulttuurista, kirjallisuudesta kuin elokuvistakin. Zizekin äärimmäisen laajan tuotannon tunnetuimmista teoksista voidaan nostaa esiin etenkin varhainen, lacanilais-marksilainen ideologia-analyysi *The Sublime Object of Ideology* (1989), Zizekin itsensä omaksi pääteoksekseen nostama ja systemaattiseen esitykseen pyrkivä *The Parallax View* (2006), sekä suhteellisen tuore ja monumentaalinen teos *Less Than Nothing: Hegel and the Shadow of Dialectical Marxism* (2012) joka pyrkii aktualisoimaan Hegelin nykypäivän teoreetikkona. Lisäksi Zizek tunnetaan yhteistyöstään muiden vasemmistolaisten poliittisten ajattelijoiden, etenkin Alain Badioun, Judith Butlerin ja Ernesto Laclauin kanssa toimitettujen ja kirjoitettujen teosten pohjalta.

Myös Suomessa Zizek on jo ehtinyt muodostua suhteellisen tunnetuksi populaarifilosofiseksi hahmoksi. Yle on esittänyt Zizekin elokuvia analysoivat dokumentaarielokuvat *The Pervert's Guide to Cinema* ja *The Pervert's Guide to Ideology* ja Zizekiltä on myös aiemmin suomennettu viisi teosta. Räjähdelevästä esseismistään, koruttomasta huumoristaan ja poukkoilevasta kirjoitustyylistään helposti tunnistettava Zizek tutkii uudessa ja vastasuomennetussa teoksessaan *Uusi luokkataistelu: Terrorismin ja pakolaisuuden todelliset syyt* (2017) [*Der neue Klassenkampf: Die wahren Gründe für Flucht und Terror*. (2015)] terrorismin ja pakolaisuuden juuria ja syitä, jotka hän paikantaa globaalin kapitalismin ongelmiin ja radikaalia epätasa-arvoa luovaan talouspolitiikkaan ja yhteiskuntarakenteisiin.

Teos lähtee liikkeelle nykyisen poliittisen tilanteen analyysillä ja kritiikillä. Zizekin mukaan Euroopalta puuttuu suunnitelma siitä, kuinka pakolaisten kanssa tulisi toimia (s. 8). Jotta tällainen suunnitelma voitaisiin hahmotella, analysoi Zizek aluksi nykyisen poliittisen kriisin luonnetta ja perustaa. Toisin kuin useissa Lähi-Idän ja Afrikan maissa, joiden todellisuutta määrittelee lakkaamaton ja jatkuva brutaalin väkivallan kierre, länsimaalaiset elävät Zizekin mukaan ikään kuin eräänlaisen idyllisen kupolin alla, jossa väkivaltaa esiintyy vain ajoittain. Tässä mielessä esimerkiksi Pariisin terrori-iskut 13. marraskuuta 2015 aiheuttivat ikään kuin katkoksen länsimaisessa todellisuudessa. On itsestään selvää, että tällaiset epäinhimilliset teot tulee tuomita: tämä täytyy kuitenkin Zizekin mukaan tehdä tietoisena siitä, että vastaavaa väkivaltaa tapahtuu lähes päivittäin maailman vähemmän onnekaissa osissa. Peter Sloterdijkin argumentteja mukaillen Zizek esittää, että länsimaisen todellisuuden väkivallaton eristyneisyys perustuu itse globaalin kapitalismin sortaviin rakenteisiin. Tästä syystä länsimailla on Zizekin mukaan velvollisuus tulla tietoiseksi siitä väkivaltaisesta

todellisuudesta, joka määrittelee monien jokapäiväistä elämää. (s. 8–10.)

Pakolaiskriisin tarjotaan Zizekin mukaan lähinnä kahdenlaisia ratkaisuja. Yhtäältä Zizekin mukaan vasemmistoliberaalit intellektuellit vaativat Euroopan rajojen täydellistä avaamista sentimentaaliseen argumentaatioon vedoten; toisaalta oikeistopopulistiset maahanmuuttovastaiset ryhmittyvät vaativat rajojen täydellistä sulkemista ja eurooppalaista eristäytymistä. Molemmat ratkaisut ovat Zizekin mukaan huonoja. (s. 11–12.) Tämän ongelmallisen tilanteen ymmärtämiseksi ja kohtaamiseksi Zizek nostaa esiin Leninin kuuluisan kysymyksen: mitä nyt on tehtävä? Zizekin mukaan Euroopan tulee ottaa luokkataistelu uudestaan esiin globaalin solidaarisuuden näkökulmasta. (s. 11.) Keskeisenä tavoitteena on luoda ”yhteiskunnan perusta maailmanlaajuisesti uudelleen sillä tavoin, että epätoivoiset pakolaiset eivät enää joutuisi lähtemään tien päälle” (s. 13.)

Zizekin vaatimus vasemmiston tabujen hylkäämisestä

Zizekin teoksen keskeisin tavoite on määritellä se tapa, jolla pakolaiskriisi ja terrorismi voitaisiin politisoida ja kohdata oikealla tavalla. Zizekin mukaan tämä vaati tietyistä ”vasemmiston tabuista” irtaantumista. Ensimmäinen näistä on idea siitä, että ”vihollinen on joku, jonka tarinaa et ole vielä kuullut”. Tämä idea on Zizekin mukaan idioottimainen, sillä on ihmisiä, joiden tarinan kuuleminen palvelee vain rikollisten uhritumista. Toiseksi eurooppalaisen emansipaatioperinteen ja kulttuuri-imperialismin samaistaminen on hylättävä: esimerkiksi naisten tasa-arvoisten oikeuksien, hyvinvointivaltion ja ihmisten perusoikeuksien puolustaminen tulee nostaa esiin yhä vahvemmin tilanteessa, jossa kapitalismin ja liberalismien liitto ei voida enää pitää itsestäänselvyytenä. Tätä kautta tulee vastustaa esimerkiksi islamilais-fasistisia liikkeitä, kuten Boko Haramia (jonka nimi kääntyy suunnilleen ”naisten länsimainen koulutus on kielletty”), jotka pyrkivät hyökkäämään juuri eurooppalaista emansipaatioperinnettä vastaan uskolonialismiin vedoten. (s. 17–19, 69–70.)

Kolmas Zizekin nimeämistä virheellisistä käsityksistä on ”oman elämäntavan puolustamisen” ja rasismin tai fasismin samaistaminen toisiinsa. Zizekin mukaan ”tavallisten ihmisten huoli” on otettava vakavasti ja esimerkkinä tällaisesta onnistuneesta politisoimisesta hän mainitsee Bernie Sandersin politiikan. Neljänneksi Zizek vaatii, että kritiikkiä islamia kohtaan ei saa samaistaa ”islamofobiaan.” Esimerkkeinä Zizek antaa Salman Rushdien teoksestaan *Saatanalliset säkeet* saaman fatwan, jota vasemmistolaiset ajattelijat eivät Zizekin mukaan kritisoineet riittävällä tavalla, sekä Englannin Rotherhamissa tapahtuneet jopa 1400:n lapsen systemaattiset hyväksikäyttötapaukset pakistanilaisjengien toimesta, joihin ei Zizekin mukaan onnistuttu puuttumaan ajoissa, koska tapauksien tutkijat pelkäsivät rasistin leimaa. Viidenneksi Zizek esittää, että on hylättävä idea siitä, että politisoitu uskonto voitaisiin kaikissa muodoissaan samaistaa pelkkään fanatismiin. Zizekin mukaan myös sekulaarilta pohjalta tehtävä, salakavala uskonnon politisoiminen voi johtaa kammottavaan sortopolitiikkaan, kuten Israelin tapauksessa, joka oikeuttaa oman väkivaltaisen siirtokuntapolitiikan uskonnollisin argumentein. (s. 19–27, 29–34.)

Pakolaisuuden ja terrorismin juuret ja oikea politisointi Zizekin mukaan

Zizekin mukaan nykyisen pakolaiskriisin juuret voidaan johtaa useisiin syihin. Ensinnäkin taustalla ovat ns. ”epäonnistuneet valtiot,” joissa julkinen valta on osin tai kokonaan toimintakyvytön, kuten Syyriassa, Afganistanissa, Libanonissa, Irakissa, Libyassa, Somaliassa, Kongossa tai Eritreassa. Tällaisten alueiden syntyminen taas on Zizekin mukaan kansainvälisen (etupiiri)politiikan sekä uuskolonialistisen kapitalismin syytä. (s. 48–49.)

Euroopan näkökulmasta katsoen nykyinen poliittinen kriisi taas on Zizekin mukaan pohjimmiltaan ideologis-poliittinen. Viimeistään yhteisen perustuslain kaatumisen myötä Eurooppa on vajonnut pelkäsi teknokraattiseksi talousyhteisöksi, jolla ei ole mitään omaa ja selkeää poliittista visiota. (s. 72.) Keskeinen ongelma Euroopassa onkin nimenomaan todellisten poliittisten vaihtoehtojen puuttuminen, joka heijastui esimerkiksi Pariisin vuoden 2005 lähiöiden mellakoissa, joissa sokean väkivaltaisuuden – johon Zizek viittaa Walter Benjaminin termillä ”jumalallinen väkivalta,” joka kuvaa täysin päämäärätöntä ja tuhoisaa purkausta – ainoa ”tavoite” oli ilmaista kaunaa ja tulla huomatuksi (s. 35–43).

Zizek ehdottaa, että nämä ongelmat voitaisiin kohdata globaaliin solidaarisuuteen perustuvan, kansainvälinen luokkataistelun keinoin. Tätä ei Zizekin mukaan voida saavuttaa ruohonjuuritason liikkeiden voimin, vaan yhteiseurooppalaisen koordinoinnin kautta. Hän ehdottaa vastaanotto- ja rekisteröintikeskusten perustamista kriisialueiden läheisyyteen, joista käsin maahanmuutto Eurooppaan voitaisiin hoitaa koordinoitusti ja ilman miljoonabisnekseksi muuttunutta, rikollisorganisaatioiden kautta toimivaa salakuljetusta. Pakolaisten auttaminen ilman tekosyitä on Zizekin mukaan länsimaiden vastuu. Toimiva pakolaisvirtojen hallinta edellyttää Zizekin mukaan myös, että kansainvälinen yhteisö painostaa rikkaat Lähi-Idän maat, kuten Saudi-Arabian ottamaan vastaan pakolaisia. (s. 51, 62–63, 66, 89–90.) Zizek vaatii myös kansallisen suvereniteetin uudelleen määrittelyä ja kommunismin uutta keksimistä. Nykymuotoinen kapitalismi on Zizekin mukaan kyvytön vastaamaan mahdolliseen edessä olevaan ekokatastrofiin, yksityisomaisuuden epätasaiseen jakautumiseen, teknis-tieteellisen kehityksen myötä tuleviin eettisiin haasteisiin kuin myös uusiin apartheidin muotoihin. Vedoten Michael Hardtin ja Antonio Negrin käyttämään termiin *commons*, yhteisomaisuus, Zizek puolustaa kansainvälistä politiikkaa, joka ottaisi huomioon sekä kulttuurien, luonnon ja ihmisluonnon itsensä yhteisomaisuudet ja puolustaisi niiden kuulumista kaikille. (s. 94–96.)

Lopuksi: Zizekin askel kohti oikeistopopulismia?

Zizekin teos on jo aiheuttanut laajaa kriittistä keskustelua. Kuka tahansa nykyvasemmistoa tunteva lukija ei voi kuin todeta, että Zizekin kritiikki ”vasemmistoliberalismia” kohtaan on usein pelkkä olkiukko. Zizekin läpi teoksen esittämät esimerkit kuin myös hänen käyttämänsä kieli ovat erittäin ongelmallisia ja yksipuolisia. Miksi Zizek puhuu ”islamista” ikään kuin yhtenäisenä ja kulttuurillisesti homogeenisena blokkina, joka voitaisiin asettaa ”meitä”, ”länsimaita” tai ”Eurooppaa” vastaan? Eikö suurin osa Eurooppaan tulevista pakolaisista nimenomaan lähde etsimään parempaa elämää demokraattisessa ja vapaassa yhteiskunnassa ja eikö tämä sama impulssi ollut juuri Arabikevään mielenosoitusten keskiössä (ennen sen muuttumista ”Arabitalveksi”)? Miksi Zizek ei esitä yhtä ainutta

esimerkkiä maahanmuuton positiivista puolista vaan keskittyy pelottelemaan pakolaisten absoluuttisella erilaisuudella ja haluttomuudella integroitua? Miksi Zizek käyttää selkeän rassistisia sävyjä omaavaa oikeistopulistista terminologiaa ilmeisen affirmatiiviseen sävyyn (esim. ”kulttuurikamppailu,” ”oman elämäntavan puolustaminen” tai ”tavallisten ihmisten huolet”) ilman minkäänlaista kritiikkiä? Toisaalta on syytä myös kysyä, miksi Zizek näkee esimerkiksi nykyisen Lähi-Idän yhteiskunnalliset ongelmat vain ja ainoastaan kapitalistisen uuskolonialismin perintönä ja jättää täysin huomiotta paikallisten etnisten ja uskonnollisten ryhmien väliset, pitkäaikaiset ja monitasoiset konfliktit? Lukuisten täysin virheellisten argumenttien lisäksi Zizekin poliittisen pamfletin keskeisin ongelma onkin sen pinnallisuus.

Mainituista ongelmista huolimatta on epäilemättä täysin totta, että pakolaiskriisin todellinen ratkaiseminen vaatii yleiseurooppalaisen lähestymistavan, joka ei perustu sentimentaalisuuteen tai kulttuurirelativismiin, vaan yleisen ihmisarvon puolustamiseen sekä perustaville yhteiskunnallis-poliittisille muutoksille, jotka voisivat luoda pohjan todelliselle globaalille tasa-arvoisuudelle. Esimerkiksi sukupuolten välisen tasa-arvon, sananvapauden ja muiden perustavien poliittisten vapauksien tai hyvinvointivaltion ideat sekä niiden käytännöllinen institutionalisoiminen globaalilla tasolla on mahdollista vain luokka- ja tuloerojen hävittämisen ja radikaalin tasa-arvoisen (talous)politiikan kautta. Kuitenkin pitäisi olla itsestäänselvää, että Zizekin mainostama ”globaali solidaarisuus” on mahdollista vain, jos ja kun luovutaan hänen itsensäkin teoksessaan käyttämästä oikeistopopulistisesta terminologiasta. Myös Zizekin vaatimus siitä, että pakolaisten tulisi siirtyä sota-alueilta radikaalisti epätasa-arvoisiin ja sortaviin valtioihin, kuten Saudi-Arabiaan, on absurdi, vaikkakin rikkaita Lähi-Idän valtioita tulee epäilemättä painostaa auttamaan rahallisesti.

Zizekin teoksessaan tukema ”universalismi” kaatuukin sen omaan sekavuuteensa. Paikantamalla universaalisuuden vieraan ”luotaamattomaan pohjattomuuteen” (s. 83) ja ”myötätunnon ja ymmärryksen tuolle puolen” (s. 81) Zizek itse hylkää muualla teoksessa ylistämänsä eurooppalaisen emansipaatioperinteen, joka perustuu tosi asiassa universaalin ihmisarvon ja järjen puolustamiseen suhteessa esimerkiksi kulttuurillisiin eroihin. Myös Rushdien saaman epäoikeudenmukaisen fatwan tuomitsemisen ja nykyään yhä tarpeellisemman uskontokritiikin ylipäänsä tulisi perustua juuri tähän eikä sekaviin korulauseisiin. Zizekin teos päättyykin epätoivoiseen käsitteelliseen sekamelskaan, joka yhdistelee oikeistopopulistista retoriikkaa ja kulttuuriblokkiajattelua, vasemmistolaisia talouspoliittisia tavoitteita ja epäselvää filosofista pohdintaa. Zizekin retorinen askel kohti oikeistopopulismia on täysin harkitsematon, koska radikaalin tasa-arvoiset, ekologisesti kestävä ja ihmisarvoa kunnioittavat vasemmistolaiset poliittiset vaihtoehdot eivät mitenkään voi perustua argumenteille, jotka ovat täydellisessä ristiriidassa inhimillisten perusarvojen kanssa.